

av stora befolkningsgrupper uppfattas som frånstötande. *The Road to Somewhere* placerar dessa motsättningar i centrum av den politiska debatten, där mycket tyder på att de hör hemma.

Om förklaringsmodellen fångar in den ”populistiska revolten”, som titeln utlovar, är en annan fråga. Den populistiska rörelsen har ett överskotts beteende som inte är lätt att motivera utifrån distinktionen Anywhere-Somewhere. Detta diskuteras knappast alls i boken. Goodhart noterar visserligen att Trumps framtoning som ”strongman” innebär ett avsteg från den västerländska politikens konventioner, både till form och till innehåll (Goodhart 2017:2), men utvecklar inte varför efterfrågan på starka och nyckfulla ledare har uppstått samtidigt som Somewheres kräver politisk representation eller hur dessa båda fenomen hänger samman.

Och det är något i populismens form som blir svårt att förklara med Goodharts modell. Om Somewheres som väljargrupp är det sunda förnuftets och den långsamma förändringens röst i politiken, varför attraheras den då av politiker som ställer ut orimliga löften och ger sig på radikala och oöverskådliga förändringsprocesser? Varför företräds Somewheres av ”opportunist, narcissister och sociopater” (Goodhart 2017:74) snarare än av anspråkslösa, ansvarstagande och lokalt förankrade personer som dem själva? Hur gick det till när de grupper som upplevde sig som det moderna samhällets förlorare och som vantrivdes med den höga förändringstakten plötsligt fann sin röst i cyberrymden? Goodhart antyder att frågorna finns (Goodhart 2017:74) men de tillmäts liten betydelse i boken som helhet. Det finns med andra ord mer att säga om ”det populistiska upproret och politikens framtid” än vad som sägs i *The Road to Somewhere*.

Daniel Braw är politisk redaktör på Barometern-OT och fil. dr i historia.
E-post: daniel.braw@gmail.com

Hörnqvist, Magnus, 2017. *Klass*. Stockholm: Liber.

Anmälan av Terence Fell

Boken ingår i serien BeGreppbart som är en serie introducerande böcker i samhällsvetenskap. Varje bok behandlar ett centralt begrepp och adderar en pusselbit till vår förståelse av samhället.

Historiskt associeras klass med ett stratifierat samhälle kännetecknat av orättvisor (Crompton 2012). Av det skälet kan klassbegreppets aktualitet idag uppfattas som ett nederlag för demokratin. I ett land som Sverige, länge känt för sitt generösa välfärdssystem, kan en bok med en rubrik som *Klass* utmana såväl politiker som akademiker. Omfattande forskning visar att klassbegreppet har mer relevans i dagens samhälle än tidigare, dels som ett resultat av de senaste decenniernas ökande segregation. Det är uppfriskande att detta är författarens utgångspunkt och inte fokus. I detta traditionellt sociologiska fält lägger kriminologen Magnus Hörnqvist grunden till en förnyad förståelse av dagens svenska klassamhälle, och här kan statsvetenskapen bidra ytterligare med andra, kompletterande perspektiv.

Boken blottlägger samhällets osynliga klasstruktur och hur dina livschanser påverkas beroende på din position i denna struktur. Det vill säga hur du mår, var du bor, hur mycket du tjänar, vem du röstar på, med mera (s. 8-10). Författaren lyckas inledningsvis ge läsaren en bra och tydlig beskrivning av klassbegreppets mångfacetterade karaktär. Här gör Hörnqvist en poäng av att det är av forskningstekniska skäl som olika kombinationer av båda marxistisk och weberiansk klassteori tillämpas i dagens klassanalys. Det finns en underliggande tes i boken om att element från flera traditioner tillsammans ådagalägger *ännu mer* av samhällets annars svåråtkomliga klasstruktur.

Hörnqvist undviker inte att diskutera klassbegreppets mångtydighet eller dess

historiska ursprung (s. 9). Här lutar han mycket på "vänstersociologen" Erik Olin Wright (1985; 1997; 2015) för att hitta ordning mellan de olika (klass)begreppen (s. 47). Bara mängden substantiv som klass associeras med, såsom *medvetande*, *position*, *skillnad*, *kamp*, *utjämning* eller *konflikt*, vittnar om begreppets bredd och komplexitet (s. 9).

Den första frågan (vad döljer sig *bakom* variationen i fördelningen av livschanser?) och den andra (kan klassbegreppet användas för att *förklara* uppenbara skillnader i allt från semestervanor till hälsa?) har båda inslag av marxistiskt och weberianskt tankegods (s. 10). Frågeställningen vittnar om båda filosofers inflyttande i boken. För att besvara dessa frågor tar Hörnqvist hjälp av bland annat Lockwood (1958; 1966), Thompson (1983), Goldthorpe (1980) och Wright (1985; 1997; 2015). Han visar hur trådar från båda traditionerna kan ingå i en teoretisk konstruktion som belyser den högt sannolika relationen mellan vad han benämner *tunga grundstrukturer* (den relativt oförändrade klasstrukturen) och påtagliga *yteffekter* (exempelvis individens hälsa, bostad, inkomst och politisk uppfattning) (s. 42).

Hörnqvist förenar den marxistiska och weberianska traditionens syn på klass på följande sätt. Han kopplar din klassposition till dina livsvillkor som din sociala mobilitet (s. 9-10). Detta är möjligt, anser han, då båda traditioner i grunden är överens om att skillnader i samhället formar vilka vi är, och "vem vi är" avgörs av vår klassposition (s. 9). Båda traditioner stödjer även idén om att det finns olika klasser och att det finns påtagliga (och mätbara) skillnader dem emellan.

Den stora skillnaden mellan de två traditionerna gäller, enligt Hörnqvist, vilka klasser de historiskt fokuserar på. Medan marxister helst ser till maktrelationen mellan en exploaterande borgarklass och en exploaterad arbetarklass, fokuserar weberianer istället på relationen mellan individer som befinner sig

i skärningspunkten mellan medelklass- eller arbetarklass. Uppkomsten av en medelklass utgör således ett problem för marxister då denna utveckling går stick i stäv med Marx' förutsägelse om en fortsatt polarisering mellan borgar- och arbetarklassen (s. 21). Ett annat känt problem för marxister, som Hörnqvist på ett förtjänstfullt sätt lyfter fram, är bristen på klassmedvetande i samhället (s. 19). Med klassmedvetande menas att gå från ett tillstånd av klass *i* sig till klass *för* sig (s. 26). Det vill säga, att gå ifrån att individer delar samma ekonomiska position (och geografiska läge) till att de själva blir medvetna om sina gemensamma intressen. Även om Hörnqvist säger att klassmedvetande har tre beståndsdelar¹ är den huvudsakligen grundad i *intresse* (s. 72-77). Dessa problem tillsammans utgör marxismens akilleshäla. Problemet för weberianer är snarare att avgöra hur stor medelklassen är och vilka yrken den utgör.

Det som var nytt med Marx och Webers olika klasspyramider är att de istället för sociala och kulturella attribut utgår från ekonomi, det vill säga *produktion* respektive *marknad* (s. 18). Dessa klassmarkörer till trots, visar Hörnqvist (s. 32), att forskare oftast väljer att operationalisera klass som yrke (oberoende variabel) och att livschanser associeras med hälsa, boende, politisk uppfattning, skolgång, social rörlighet, med mera (beroende variabler).

Hörnqvist presenterar tre för dagens samhällsforskning viktiga socioekonomiska klasser: borgar-, medel- och arbetarklassen (tabell 3, s. 95). Förutom dessa tre mer eller mindre välkända sociala klasser lyfts även andra tänkbara nya klasser fram som Floridas (2006) kreativa klass och Standings (2011) prekariat (som, enligt Wright 2015, inte utan vidare låter sig placeras i ett klassschema då de prekära innehar olika klasspositioner) utan att de ges samma dignitet (s. 97). Förekomsten av dessa nya klasser till trots, hävdar

1 De är *identifikation* (självupplevd klasstillhörighet), *intresse* (medelklassens intressen står i fokus, men de delas inte av de andra klasserna) och *känsla* (samband).

Hörnqvist att de tre klasspositionerna ändå har lika stor representation i samhället idag som förr (s. 96-98). Dock, med tanke på det pågående rumsliggörandet av klasstrukturen (oftast via gentrifieringsprocesser) finns det ett argument för att en förändring har skett och att det i själva verket är underklassen som växer mest i Sverige. Kan det vara så att arbetarklassens storlek beskärs både av en växande medelklass och av ett trasproletariat? Göran Greider (2015: 46), med anspelning på Herakleitos, säger att "man kan inte två gånger kliva ner i samma arbetarklass". Här anspelar Greider på arbetarklassens föränderlighet med avseende på deras yrken. Det kan alltså vara på det viset att vissa yrken håller på att försvinna. Om det nu är så att bilden av en växande medelklass och underklass som "vevas fram gång på gång" är sann måste denna utveckling snarare tas på allvar (s. 75-76). Ändå bör det noteras att även om Hörnqvist berör frågan om underklassens "vara eller icke-vara" i dagens svenska klassstruktur hade den nog kunnat utgöra den lägsta positionen i tabell 3 (s. 95).

Hörnqvist själv påpekar att underklassens sociala exkludering är mer närvarande i politikens värld (se Liberalernas utspel 2017²) och inom populärkulturen än inom klassforskning (s. 100). Exkluderingen av en potentiellt stor underklass från klassanalys beror mest, enligt min mening, på att den antingen uppgår i en annan klass som prekariatet eller arbetarklass, eller förminskas till kategorin "socialt missanpassade". Det må vara så att 94 % av befolkning *uppfattar* sig som antingen över-, medel- eller arbetarklass (s. 74). Men, vilken klassposition intar de 70 % unga invandrare och 7 % svenskar som är "öppet" arbetslösa idag? Underklassen är en definitionsfråga som inte bör viftas bort med samma argument som normalt används för att exkludera eliten, det vill säga att den är

statistiskt obetydlig. Bortsett från detta lyckas Hörnqvist leda in oss på en ny och spännande tankegång: Kan det vara så att de inkluderade (stor medelklass?) och exkluderade (underklass?) utgör en modern *bipolär* klasstruktur? Frågan är berättigad och tankeväckande då det är ett stort avsteg från Wrights (2015) genomgripande klasschema.

Det är synd att Hörnqvist inte borrar djupare i effekterna av den rumsliga klasssegregationen annat än vid förekomsten av vad han kallar "flera och mer renodlade arbetarklassområden och mer renodlade medelklasskolor" (s. 100). Då förändringarna lokaliseras till klasspyramidens topp och dess botten (s. 100), hade det varit intressant att läsa mer om hur polariseringen i sin tur påverkar klassmedvetandet.

Hörnqvist lyckas bra med att ta fasta på enkelheten i klassbegreppet, "utan att välja genvägar" (s. 8). Dock kan beskrivningen av den marxistiska och weberianska klassteoriernas likheter och skillnader, tätt följd av en redogörelse för båda traditioner upplevas repeterande. Likväl verkar det som att Marx och Weber fortfarande är relevanta, men förekomsten av såväl gamla som nya (kreativa, prekära, trasproletära, inkluderade, exkluderade, ...) klasser utmanar de gamla klassteorierna.

Det sätt på vilket Hörnqvist binder samman traditioner i klassanalysen fungerar mycket väl, men hade kunnat vara än mer eggande. Däremot är det könsneutrala inlednings- och avslutningsexemplet ett fyndigt och pedagogiskt knep för att visa vad vi går miste om utan ett klass- och genusperspektiv. Det framgår tydligt i de inledande och avslutande avsnitten *På väg* och *På plats* hur de tunga grundstrukturerna och deras faktiska yteffekter definierar Robyns och Kims liv som annars utåt sett tillhör medelklassen. Genom klassanalys vet vi nu att Kims och Robyns föräldrars olika klasspositioner ger upphov

2 Enligt Liberalernas partiledare, Jan Björklund, håller Sverige på att få en ny underklass bestående av lågkvalificerade invandrare: "Risken", enligt honom, "är att den gruppen kommer att hamna i permanent utanförskap" och ökar därmed riskerna för kriminalitet och extremism (SvD 170703).

till olika livschanser som i sin tur kommer till uttryck i olika ekonomiska förutsättningar och karriärvägar.

Med tanke på att så gott som alla dagsaktuella politiska frågor rymmer en ekonomisk och därmed fördelningspolitisk dimension skulle man önska att klass vore ett hetare ämne inom statsvetenskap såväl teoretiskt som empiriskt. Trots allt är det så att "under det dagspolitiska larmet döljer sig grundläggande klasskonflikter" (s. 71). Frågan om på vilka sätt klasskillnader återspeglar sig i dagens väljarbeteende och partipolitik bör ha större aktualitet idag.

LITTERATUR

- Crompton, Rosemary, 2012. *Klass och yrkesstruktur*. Fronesis, nr 40-41: 33-63.
- Florida, Richard 2006. *Den kreativa klassens framväxt*. Stockholm: Daidalos.
- Goldthorpe, John, 1980. *Social Mobility and Class Structure in Modern Britain*. Oxford: Clarendon.
- Greider, Göran, 2015. *Den solidariska genen*. Stockholm: Ordfront pocket.
- Lockwood, David, 1958. *The Black-coated Worker: A Study in Class Consciousness*. London: Ruskin House.
- Lockwood, David, 1966. *Sources of Variation in Working-Class Images of Society*. *Sociological Review*, 14(3), s. 249-267.
- Standing, Guy, 2011. *The Precariat. The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury.
- Thompson, Edward Palmer, 1983. *Herremakt och folklig kultur*. Socialhistoriska uppsatser. Stockholm: Författarförlaget.
- Wright, Erik Olin, 1985. *Classes*. London: Verso.
- Wright, Erik Olin, 1997. *Class Counts: Comparative Studies in Class Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wright, Erik Olin 2015. *Understanding Class*. London: VERSO.
- Terence Fell är Lektor i statsvetenskap på Mälardalens högskola.
E-post: Terence.Fell@mdh.se

Linnarsson, Magnus, 2017. *Problemet med vinster*. Lund: Nordic Academic Press.

Anmälan av Jakob Heidbrink

"Som inledningsvis konstaterades betraktas konflikten kring privat eller offentlig drift ofta som en modern företeelse. En inte ovanlig uppfattning är att det sena 1900-talet förde med sig något radikalt nytt i synen på hur allmännyttiga uppgifter borde organiseras. Det bör stå klart att det är en ofullständig förklaring och att frågan om driftform av allmännyttiga uppgifter är starkt präglad av ett historiskt arv och av historiska uppfattningar om vem som bäst företräder det allmänna. Den politiska konflikten är i det avseendet tidlös även om olika tidsepoker naturligtvis har olika karaktär" (Linnarsson 2017: 248).

Så sammanfattar Magnus Linnarsson själv sin studie av fyra i svensk historia centrala politiska debatter om hur allmänna eller allmännyttiga uppgifter bör organiseras till sin driftform: ska privata entreprenörer stå för verksamheten eller det allmänna självt? Sammanfattningen är enligt min mening helt rättvisande och pekar redan i sig själv på varför boken är väl värd den tid läsningen tar.

Författaren studerar utredningar, propositioner, utskottsbetänkanden och riksdagsdebatter från fyra sekler i ett försök att följa utvecklingar i föreställningen om det allmänna, om det allmänna bästa och om vem som bäst företräder det allmänna. Grunden för hans undersökning är den med viss enfaset hävdade meningen att den politiska debatten är viktig i sig själv och syftet är att analysera utvecklingen av diskursen om *publicness*, om hur det allmänna bestäms och värderas, i ett historiskt perspektiv.

Efter en kort tecknad bakgrund av 1600-talets diskussioner fokuserar Linnarsson på fyra stora debatter i svensk historia, nämligen 1) debatten om generaltullarrendet på 1700-talet, 2) debatten om byggande av järnvägen på 1850-talet, 3) debatten om